

Sík Sándor és Rónay György, a Vigilia szerkesztői

RÓNAY LÁSZLÓ

1937-ben született Budapesten. Irodalomtörténész, kritikus. Tanulmányait a budapesti Piarista Gimnáziumban, majd az ELTE BTK magyar-latin szakán végezte. Jelenleg az ELTE BTK tanára. Írásai negyven éve jelennek meg a Vigiliában, folyóiratunk szerkesztőbizottságának tagja.

A Vigilia a második világháború utáni években

Amikor 1946-ban újra indulhatott a Vigilia, egészen természetesen minősült, hogy a hazai katolikus egyház elismert és közmegbecsülésnek örvendő személyisége, Sík Sándor s mellette a kiváló művelődéstörténész, Juhász Vilmos legyenek irányítói. Sík Sándornak temérdek munkát adott a Közművelődési Tanácsban rá háruló, elsősorban az oktatás megújítását célzó feladatsor, amelyet utóbb csak tetéztett tartományfőnöki megbízatása. Nem véletlen, hogy többször is felfohászzkodott verseiben, Isten segítségét kérve terheinek hordásához. A kezdeti években Mihelics Vid, Rónay György, Thurzó Gábor és Wolsky Sándor alkották a Szerkesztő Bizottságot, s hagyomány lett, hogy hetenként-kéthetenként jöttek össze Sík Sándornál, megbeszélni a következő számok tervezetét. Ezeket a baráti eszmecseréken gyakran jelen volt a jeles történész, Balanyi György, Sík egyik barátja, legbensőbb embere. Előd István, kitűnő teológus és a szelíd tekintetű Ohmacht Nándor. Egy bizonyos olvasói réteg véleményét Stadler Frieda tolmácsolta. Ő ugyan csak Sík Sándor bizalmasa volt. Amikor a tartományfőnök és Thurzó Gábor viszonya utóbbi életvitele miatt feszültté vált, Thurzó megszakította kapcsolatát a lappal. A filozófiával és etikával foglalkozó Wolsky Sándor ugyancsak elhagyta a Szerkesztő Bizottságot. Juhász Vilmos pedig Magyarországot is. 1949-től haláláig, 1963-ig Sík volt a főszerkesztő, szoros szövetségben Dorombly Károllyal, aki szinte egymaga intézte az adminisztrációs ügyeket, Mihelics Viddel és Rónay Györggyel. A szerkesztés valódi idegpróba volt: csökkent a terjedelem, s hamarosan „baráti segítség” is érkezett: a tervezett számok kéziratát az Egyháziügyi Hivatal illetékese elé kellett tární, aki jó néhány írást kihagyásra ítélte. Sík Sándort nagyon megviselték ezek a havonta ismétlődő „jó tanácsok”. A lap felelős kiadójával való viszonya sem volt harmonikus. Ennek oka nem csak anyagi természetű volt, merőben különböztek elképzeléseik az állam és egyház viszonyának megítélésében. A főszerkesztő néha arra kényszerült, hogy meggyőződésével ellentétes írásokat közöljön, ilyenkor paptársai és az olvasók részéről is szemrehányások zúdultak rá. Ezek elől olykor a Mátrába menekült.

A szerkesztés munkája egyre inkább Rónay Györgyre maradt. Mihelics Vid rovatai ablakot nyitottak a keresztény világra, ren-

geteget dolgozott egy-egy beszámolóján, a lap többi részét Sík és Rónay együtt állították össze. Közöttük amolyan apa-fiú kapcsolat alakult ki, teljes egyetértésben dolgoztak együtt, gyakran meg- esett, hogy Sík munkatársára hagyta az aktuális szám összeállítását. Rónay átvállalta a már említett kellemetlenségeket is, rá maradt a költőkkel, írókkal s a többi művészeti ágak jeles művelői- vel való kapcsolattartás és a dilettánsokkal vívott küzdelem is. Sík Sándor a kezdeti években a Vigilia-asztalnál is gyakran megfor- dult, jó néhány fiatal tehetség indult ebből a körből. Később Do- romby Károly lett a társaság vezéralakja, szívesen fordultak meg e körben olyanok is, akik nem tartoztak a Vigiliához, vonzotta őket az eszmeeserék lehetősége. A lap gyakran szóba került az úgynevezett Rónay-asztalnál is, a társaság névadója boldogan fo- gadta Nemes Nagy Ágnes, Lengyel Balázs, Mándy Iván és a többiek írásait. (Ottlik és a Vigilia kapcsolata külön történet). 1956-ig a Vigilia volt az a lap, ahol a hallgatásra kényszerített írók megjelenhettek. Sokukat szinte megbénította a bura alá to- loncolás, a szabad lélegzetvétel hiányának eredményeképp küsz- ködve, ritkán, vagy egyáltalán nem írtak. Hihetetlen lelki erő kellett ahhoz, hogy valaki íróasztalfiókjának dolgozzék. Hogy ebben a méltatlan helyzetben mit jelentett számukra a Vigilia, azt sokan megírták közülük, azt is sejtetve, hogy a szerkesztők alig- hanem olykor egzisztenciájukat is kockáztatták közlésük miatt.

A békepapi mozgalom összekalapálása után szorult a hurok a Vigilia körül. A hivatallal együttműködő felelős kiadó — kinek anyagi ügyekben való zsenialitása elvitathatatlan — néhány ifjú munkatársat rábírt arra, hogy levélben bélyegezzék meg Rónay György szerkesztési elveit, jelezve, hogy ő Sík Sándor „rossz szelle- me”, a kiadó pedig az állam és az egyház közeledése akadályának mutatta elaborátumában. Az a vád is megfogalmazódott ellene, hogy a folyóiratban tévtanokat engedett megjeleni. Egy nagy érte- kezletet hívtak össze azzal a céllal, hogy kiiktassák a szerkesztőség- ből és általában az irodalomból. Ezen az összejeövetelen Sík Sándor nem vett részt. Mivel ennek az ügynek még vannak élő szereplői, s mert a holtak emlékét is becsülnünk kell, a történeteket egy ké- szülő prózai írásomból idézem föl, a neveket természetesen meg- változtatva, ám a tényeket a szem- és fültanú hitelével visszaper- getve. (Rónay György naplójában épp hogy említést tett az esemé- nyekről, részletesebben szól róluk Thurzó Gábor Szalóczy Pelbárt ferences atyának írt leveleiben, ezeket sincs szándékom idézni.)

Rónay György
eltávolítása a
szerkesztőségéből
(1960)

Apától lehetett türelmet tanulni. Két-három hete a Virrasztók szoká- sos megbeszélésének végétével a tartományfőnök felrevonta.

— Ezt olvasd!

Levelet adott át. Arról volt benne szó, hogy apa mindenféle módon akadályozza a fiatalok kibontakozását. Keresztényietlenül útját állja a tehetségeknek. Féltekény és nagyravágyó. Ezekre való tekintettel kéri a tartományfőnök urat, tegye meg a szükséges lépéseket.

Nézte az aláírásokat. Mintha a fiai támadták volna hátba. Remegő kézzel adta vissza a levelet.

— És most?

— A hivatalnak is elküldték a levelet. Erre biztatta őket valaki. Az elnök holnapra berendelt.

— Lemondjak?

— Ne! Majd együtt.

— De hát kinek vagyok útjában?

— Kinek? Az egyházpolitikának. Nem akarsz behódolni. Azt mondják, te vagy a rossz szellemem. A kibontakozás akadályozója.

— Ki mondja ezt?

A tartományfőnök öreges léptekkel íróasztalához botladozott.

— Nézd! — Irrattartót nyomott a kezébe. Rajta a cím: Az egyház és állam közeledésének tervezete. Pillantása a szerző nevére esett. Baád Béla írása.

Búcsúzóul a tartományfőnök átölelte. Könnyei átnedvesítették zakóját. Szótlanul ment le a rendház lépcsőjén.

Két nap múlva meghívót kapott. Merített papíron. Téma: Az egyház és állam közeledése. „Folytatódik” — gondolta. Üldözött vadnak érezte magát.

Ünnepélyes várakozás előzte meg a szokatlan értekezletet. Kávét és bort szolgáltak föl, sós és édes aprósüteményt. Szendvicsek sorakoztak a Kárpátia tájain. Művészi gonddal elrendezett kenyérek.

A hivatal elnökhelyettese Baád mellett terpeszkedett az egyik fotelben. Az Emberség munkatársai kényelmetlenül feszengtek. Mihalics professzor biggyesztett.

A referátumot Baád tartotta. Ideológiák közeledéséről beszélt, amit egyesek kétségbe vonnak — itt apára nézett, aki közbevetette, hogy a kereszténység nem ideológia. A meghívott teológiai professzorok bólogattak, de amikor pillantásuk találkozott az elnökhelyettesével, megmerevedtek, mintha karót nyeltek volna.

Különösképp megnehezítik a közeledést — folytatta Baád —, hogy a hívőket megzavarják a Virrasztókban megjelent eretnek tanok. De erről inkább szóljanak a szakértők — mondta, és a neves teológusokra tekintett.

Mindketten előre elkészített szövegeiket olvasták föl. Tessék-lássék szövegeket. Az elnökhelyettes türelmetlenül közbevágott:

— Ki a felelős? — hangjában indulat rezgett.

Baád apára pillantott:

— Tessék, tied a szó.

Apa fölemelkedett. Olyan csönd volt, mint még soha.

— Szégyelljétek magatokat — mondta egész halkán. Szavai mégis kiáltásként hangoztak. Fogta a táskáját, és kilépett az ajtón. Amikor végigment a kiadóhivatalon, mindenki felállt. Gábor a kacskaringós lépcsőn érte utol. A korlátra támaszkodott. Egész testében remegett.

— Mi volt?

— Semmi. Eljöttem. — Megcsuklott a hangja.

— És a többiek?

- Emlékszel Dsida versére? A Nagycsütörtökre...
- Szóval hallgattak. Elárultak!
- Nem árultak el. Hallgattak.
- És Isola?
- Betegyet jelentett.

Kiléptek a kapun. Csöpögött az eső. Egy-egy busz himbálódzott el mellettük. Kivilágított elefánt. Úgy érezte, apa nehezen lépked. Belekarolt. Most nagyon törekenynek érezte.

Másnap Baád hívatta.

— Nincs szükségünk rád a továbbiakban.

— Vizontlátásra — mondta Gábor és az ajtó felé indult. Baád utána szólt.

— Az írásaid sem kellene. Apádéi sem!

Kis töprengés után bekopogott a professzorhoz.

— Búcsúzni jöttem. Köszönöm professzor úr bizalmát.

Mihalicis föltekintett az egyik folyóiratból.

— Miért búcsúznál, fiacskám? Írd csak a cikkeidet! Édesapádnak pedig azt üzenem, a kritikáit várjuk minden hónapban. Kiemelt honoráriumot kap.

Baád örjögött, de a professzor megmakacsolta magát. Apa megírta lemondó levelét. Lemondott a tartományfőnök is, de különféle fenyegetésekkel maradásra bírták. A Mátrába menekült, a lapot Mihalicisra hagyta.

Apa belebetegedett a törtétekbe. Hogyan tartja el a családot? Mi lesz, ha sehová sem írhat? Feküdt és emésztette magát.

Másnap megjelent Báthory. Figyelmesen hallgatta apa szaggatott előadását, aztán bölintott, mint aki mindent megértett. „Vigyázzok a mesterre!” — mondta anyának, és lendületesen távozott. Működésbe lépett. Ha apa valamelyik könyvéről lesújtó bírálat jelent meg — akadtak ilyenek bőven —, kárörvendve mosolygott. De most más volt a helyzet. Egészen más. Telefonált, kihallgatásokat kért. Mondatai között mind sűrűbben hangzott el az „ez már mégis...” fordulat.

Apát egyre gyakrabban keresték telefonon. Kiadók igazgatói érdeklődtek, megbízásokat, szerződéseket, s ami akkor a legfontosabb volt, előlegeket adtak. Egy nap a minisztériumból keresték: eleget tehet külföldi meghívásának.

A hivatal vezetőit megrótták. Túllépték hatáskörüket. Baád győzött, de ez felemás győzelemnek bizonyult.

Mihelics Vid
főszerkesztői munkája
(1963–1969)

A Vigilia szerkesztésében a mind betegebb, kedvetlenebb és erőtlenebb Sík Sándor helyett Dorombly Károlyé és Mihelics Vidé lett a vezető szerep. Érdemük, hogy az erőszakkal is sürgetett világnézeti közeledés ezekben az években sem valósult meg. A lap színvonalának persze nem használtak a fejlemények. Sík Sándor 1963-ban bekövetkezett halála után magától értetődő módon került örökébe Mihelics professzor, aki hatalmas energiával végezte munkáját. A legnagyobb nehézségeket az okozta számára, hogy az irodalomban járatlan lévén, ilyen irányú kapcsolatai is gyérek voltak. Ez meglehetősen negatív visszhangot keltett az olvasókban. A lap példány-

száma csökkent. Mihelics Vid, akiről csak jót mondhatok, mint atyai barátomról és támogatómról, egy alkalommal fölvetette, hogy segítségére lehetnék. Gondolkodási időt kértem. A meghívás kitüntető volt, de vele dolgozni teljes embert kívánt, s én akkor bicskei tanár voltam. A megbeszélte találkozó előtt néhány nappal a professzor úr váratlanul elhunyt. Kik jöhettek szóba, hogy utódai legyenek? Pilinszky János, a kor nagy keresztény írója ilyen feladat ellátására teljesen alkalmatlan volt. Thurzó Gábor körül állandóan izzott a levegő, katolikus körökben ellenézés nyilvánult meg iránta, jóllehet hitvalló ember volt. A múltja és elkötelezettsége Rónay György mellett szólt, s némi hezitálás után 1969 elejétől 1978-ban bekövetkezett haláláig ő lett a főszerkesztő. Ebben a tíz évben 12 ezer példányban nyomtatták a folyóiratot, bizvást mondhatjuk, ekkor élte fénykorát.

Rónay György,
főszerkesztő
(1969–1978)

Rónay György szerkesztői módszere látszólag egyszerű volt. Íróasztalán tizenkét dosszié sorakozott, ezekbe gyűjtötte a havi számok anyagát. A kéziratokat gondosan végigolvasta és kijavította. Az iránta megnyilvánuló bizalom és szeretet egyik jeleként színvonalas írásokban sosem volt hiány, s bizalom, kölcsönös megértés, szolidaritás jellemezte a szerkesztőség heti összejeveteleit is, amelyek során végső formát kaptak a számok. A baráti beszélgetések során Doromby Károly és Nyíri Tamás társaságában alakították ki közös álláspontjukat, s szívesen kapcsolta be a szerkesztésbe a tehetséges fiatalokat is.

Nyíri Tamás jelenléte meghatározónak bizonyult. Rendszeresen megjelenő, majd köteteibe gyűjtött tanulmányaiban a modern teológia fontos és izgalmas megállapításait közvetítette, és a lap többi rovatait is hasznos tanácsokkal tette érdekesebbé, színvonalasabbá. Írásait azok is szorgosan olvasták, akik nem mindenben értettek egyet vele.

Ezekben az években elsősorban a világnézeti közeledés igénye határozta meg a világegyház és a szovjet hatalom viszonyát. Aligha van elegendő rálátásunk az események hátterére, így azt is nehéz eldönteni, vajon nem nyilvánult-e meg némi naivitás a Vatikán részéről e folyamat kiszélesítése során. A Vigilia szerkesztői mindenestre szorgalmazták e párbeszédet, amely nem a hitelvek feladásában, hanem a másik fél véleményének, törekvéseinek megvilágításában, megértésére való törekvésben nyilvánult meg. Egyfajta áttörést jelentettek e vonatkozásban Hegyi Béla későbbi kötetbe gyűjtött interjúi.

Rónay György a 70-es évek elején infarktuson esett át, foglalkozott is azzal a gondolattal, hogy lemond a Vigilia főszerkesztői posztjáról, kereste is azt, akinek tisztét átadhatná. Halála mégis váratlanul ért mindenkit. (A Vigilia szerkesztőségéből egy esztendővel később nyugdíjba vonult Doromby Károly, s kivált a lap kötelékéből Nyíri Tamás is.)¹

A Vigilia új korszakba lépett.

¹Erről néhány személyes emlékem alapján a professzor 70. születésnapjára megjelent tisztelegő tanulmánykötetben írtam egyet-mást.